

equidem bona haec in se spectata, statum hominis & perfectiorem & imperfectiorem reddere possunt, ergo cum imperfectione perinde ac cum perfectione hominis consistere, prout illis recte utitur aut abutitur: nequit autem eis homo recte uti, nisi virtuti sit deditus; neque ergo sine virtute hominem beatum reddunt. Suffragatur praeterea huic positioni quam maxime experientia, qua novimus viros his rebus instructos frequenter miseros, alios contra his destitutos saepe beatos esse.

§. 60.

Multo minus id praestare possunt voluptates corporis, in quibus philosophi Cyrenaici, & quidam Epicuri sectatores beatitudinem hominis posuerunt; equidem & communes eae sunt brutis perinde ac homini; & imperfectiorem reddunt statum hominis, dum dolores & morbos corpori afferunt, vires exhauriunt, mentis aciem obtundunt, omnem iusti ac recti, virtutisque amorem euellunt, nisi parce atque moderate illis utatur. Utinam exempla deficerent.

An voluptates corporis?

CAPVT V.

DE CONSCIENTIA.

§. 61.

Conscientia est facultas iudicandi, aut iudicandi. Quid cum ipsum de moralitate actionis, an scilicet bona sit, an mala. conscientia?

§. 62.

Quid
theore-
tica &
practi-
ca?

Iudicium hoc aut actionem bonam ma-
lamue pronuntiat, aut actionem suscipien-
dam, omittendamue affirmat: priore casu
theoretica, altero *practica* conscientia dicitur.

§. 63.

Quid
vera,
quid
erro-
nea?

Quemadmodum iudicium ipsum, ita &
conscientia *vera* est, vel *erronea*. Vera feu
recta est, cum iudicium tam theoreticum
quam practicum verum est, vt si quis ius-
iurandum seruandum iudicet: erronea, cum
iudicium est falsum; vt si quis mendacium,
dolum aut odium inimicorum nonnullis casu-
bus bonum iudicet.

§. 64.

Quid
certa,
proba-
bilis,
dubia?
Quid
scrupu-
li?

Praeterea secundum diuersos animae ad
veritatem status, conscientia est *certa*, *pro-
babilis* aut *dubia*. Certam habet, qui de iudi-
cii veritate est conuictus (§. 190. Log.);
vt qui demonstrare valet, vindictam priua-
tam non esse licitam: probabilem habet, qui
iudicii saltem probabiles habet rationes (§.
192. Log.): dubiam habet, qui dubitat, an
actio bona sit aut mala (§. 193. Log.). Ra-
tiones in contrariam contradictionis partem,
ob quas veremur, ne actio sit mala, *scrupuli*
conscientiae dicuntur.

§. 65.

Quid
antece-
dens &
confe-
quens?

Porro cum iudicium aliud actionem an-
tecedat, aliud consequatur, intelligis, quid
sit conscientia *antecedens*, & *consequens*.

§. 66.

§. 66.

Quodsi conscientia antecedens & conse- Quid
quens inter se consentiant, tum securi sumus excusa-
in conscientia, tum conscientia nos *excusat* : tio, ac-
at si dissentiant inter se, tum *accusat* nos con- cufatio,
scientia; quo secundo casu non potest non morsus
oriri in homine taedium, poenitentia, me- consci-
entiae?
tus & saepe desperatio; hae animi aegritu-
dines *morsus conscientiae* vocantur; exemplo sit
Iudas prodito Salvatore, Nero occisa matre.

§. 167.

Intelligis hinc, quid sit *somnus conscien-* Quid
tiae; is nimirum diuturno peccandi usu com- somnus
paratus animi status, quo homo amplius non consci-
examinat, vtrum actio bona aut mala sit; vt entiae?
adeo tum recte conscientia *dormire* dici possit.

§. 68.

Religiosus seu *conscientiosus* appellatur, Quis
qui in agendo & omittendo conscientiam sem- consci-
per ducem sequitur; contra *homo nullius con-* entio-
scientiae dicitur, qui neglecta sana ratione & fus,
conscientia, affectuum & appetitus sensitivi quis
impetum sequitur. Prioris exemplum habes nullius
in Regulo iusiurandum sancte seruante: al- consci-
terius in Iulio Caesare, qui omnia violauit entiae
iura, vt principatum obtineret. homo?

§. 69.

Secundum conscientiam erroneam a- An se-
gens peccat; nempe secundum conscientiam cun-
erroneam agens committit actiones legibus dum
aduersas: actiones autem legibus aduersas consci-
entiam

errone- committere est utique peccare; sic qui pa-
am age- renti furtum praecipienti obediendum iudi-
re licet? cat, peccat. Causa igitur peccati hoc casu
est *ignorantia* agentis, cui mederi potuit, at-
que debuit.

§. 70.

An
contra perinde peccat; etenim, qui contra consci-
eam li- entiam erroneam agit, is committit actio-
cet? nem, quam pro mala habet, aut omittit e-
am, quam praeceptam putat; comparatus
itaque animo est, ut actionem legibus ad-
uersam suscipiat: quod ipsum est peccare.
Peccati ergo causa hoc casu est *mala vo-*
luntas agentis.

§. 71.

Quae Vides ergo, conscientiosum nihilo mi-
consci- nus peccare posse; si nempe conscientiam
entia se- erroneam habeat: sed vides quoque in eo
quenda? homini maxime elaborandum esse, ut in re-
bus morum conscientiam semper *rectam* &
veram ducem habeat, ut veris circa bonum
& malum cognitionibus imbutus, ut a prae-
iudiciis liber sit: quae autem omnia obtine-
ri sine sollerti rationis & intellectus cultura
non possunt; ut pateat proinde simul homi-
nem quemlibet ad excellendas animae facul-
tates obligari.

§. 72.

An du- Qui conscientia dubia agit, peccat; nem-
biam se- pe cuius conscientia dubia est, is ignorat, an
qui li- actio committenda sit bona vel mala; quod si
cet? ergo

ergo actionem tamen committit, patet illum animo paratum esse ad actionem suscipiendam, seu legi difformis seu conformis fit, adeoque esse paratum ad peccandum: quae ipsa animi dispositio iam peccatum est; sic si dubitas, an licitum sit aggressorem violentum occidere, peccas illum occidendo.

§. 73.

Quoniam in dubio agere non licet, patet alterutrum faciendum esse dubitanti: aut 1. actionem inquirendam, aliorum consilium expetendum, illorumque rationes examinandas tam diu, donec dubium dispellatur, & conscientia certa (§. 227. Log.) euadat, quam ducem sequatur: aut 2. actionem omnino suspendendam, & nihil agendum.

§. 74.

Patet simul, non licere agere secundum conscientiam minus probabilem, relicta probabiliore; neque secundum conscientiam probabilem quidem, attamen minus tutam, relicta tutiori aequae probabili. Cum enim eo praecipue enitendum sit, ut conscientiam rectam & veram semper sequamur, seu ut omnia veritatis indicia habeamus: patet, ubi hoc obtineri nequit, nos plura veritatis indicia saltem paucioribus praeferre, adeoque opinionem probabiliores prae minus probabili & tutiorem prae minus tuta, eligere debere.